

Η διαφοροποίηση της ερμηνείας μεταξύ εκκλησιαστικής και δημοτικής μουσικής (Γεώργιος Ι. Χατζηθεοδώρου, Άρχων Μαΐστρω Μ.Τ Χ.Ε.)

/ [Πεμπτουσία](#)

[Για το πρώτο μέρος της δημοσίευσης βλέπε εδώ](#)

Ο παιδευτικός ρόλος των δύο αυτών όψεων της μουσικής μας κληρονομιάς, είναι αυτονόητο ότι διαφέρει ουσιαστικά. Η βυζαντινή μουσική καθαρά λειτουργική και λατρευτική τέχνη, έχει χαρακτήρα πνευματικό και παράλληλα μυσταγωγικό και αναγωγικό.

Σ' αυτήν πρωταρχική αναγκαιότητα είναι η στήριξη και ενδυνάμωση του λόγου με στόχο την πνευματική ανάταση μεταρσίωση και η έκφραση με όσο γίνεται πιο απλό τρόπο των συναισθημάτων που διακατέχουν τις ψυχές των πιστών. Ασφαλώς τη μουσική επένδυση του λόγου στη βυζαντινή μουσική δεν την απολαμβάνομε απλά σαν ένα ευχάριστο άκουσμα, «αλλά την αισθανόμεθα ως γλώσσα της καρδιάς, εκφραζόμενη εμμελώς εις στιγμές βαθυτάτων εσωτερικών παρορμήσεων και πνευματικών ανατάσεων» [\[1\]](#)

Σε ό,τι αφορά, τη δημοτική μουσική, τη μουσική του Δήμου, δηλαδή τη μουσική όλου του λαού, αυτή είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την καθημερινότητα, τη βιοτή και ο ρόλος της είναι να «εξυπηρετεί ανάγκες του ανθρώπου στον υλικό, τον κοινωνικό και τον πνευματικό του βίο και να εκφράζει συλλογικά συναισθήματα» [\[2\]](#) και μάλιστα τις ελπίδες, τους πόθους και τους καϋμούς συνόλου του απλού ελληνικού λαού.

[psalmoi-dayid-mesa](#)

Για να ανταποκριθούν κατάλληλα, η μεν βυζαντινή είναι σοβαρή με ύφος αυστηρό, λιτότητα στις μελωδικές της γραμμές και απέριττη στους ρυθμούς, ενώ η δημοτική, πιο ελεύθερη, είναι περισσότερο ποικίλη και χρησιμοποιεί μελωδίες και ρυθμούς που ικανοποιούν αισθητικά και καλλιτεχνικά τους ανθρώπους, ενώ

παράλληλα βοηθούν στη λειτουργία και έκφραση ηθών και εθίμων ή ακόμα και στην ιστόρηση σημαντικών γεγονότων του βίου.

Εδώ όμως προκύπτει πρόβλημα. Συχνά γίνεται μίξη των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών της μιας ή της άλλης με αποτέλεσμα να εκτελείται ένα εκκλησιαστικό μέλος σαν τραγούδι ή πιο σπάνια ένα τραγούδι, σαν τροπάρι. Αυτό είναι κάτι που συνέβαινε παλιά ίσως πολύ πιο συχνά, αφού όπως μας πληροφορεί και ο Σάθας[3] ό,τι διέκρινε τη μια από την άλλη μουσική ήταν μόνο οι στίχοι, ενώ η μελωδία ήταν η ίδια. Εξ' άλλου πιο παλιά, μα και σήμερα ως ένα βαθμό, οι καλύτεροι τραγουδιστές της παραδοσιακής μουσικής ήταν οι ψάλτες.

Σήμερα όμως με την τάση του διαχωρισμού των αντικειμένων, λόγω της απόλυτης εξειδίκευσης, η διαφοροποίηση της ερμηνείας μεταξύ εκκλησιαστικής και δημοτικής μουσικής επιβάλλεται και πρέπει να είναι σαφώς διακριτή. Ειδικά σε ό,τι αφορά την εκκλησιαστική μουσική, δεν νοείται μίξη της με καμιά άλλη κοσμική, έστω και εάν πρόκειται για τη δημοτική, γιατί έτσι παραφθείρεται και σαφώς απομακρύνεται, από την επίτευξη του σκοπού της ύπαρξής της αφού αλλοιώνεται σοβαρά ο λειτουργικός και μυσταγωγικός της χαρακτήρας.

Επομένως α) δεν επιτρέπεται η χρήση ελευθέρων μελωδικών σχημάτων αφού όπως γνωρίζουμε η μελοποιία της βυζαντινής μουσικής απόλυτα στηρίζεται στις μικρές ή και μεγάλες κατάλληλες για τη λατρεία «θέσεις», έμπνευση των αρχαίων και θεόπνευστων μουσικών της εκκλησίας μας που έχουν παγιωθεί και καθιερωθεί από αιώνες.

β) οι ρυθμοί της βυζαντινής μουσικής είναι βασικά ο δίσσημος και ο τετράσημος. Όλοι οι άλλοι όπου και εάν παρεμβάλλονται αποτελούν την εξαίρεση, με μόνο λόγο την προσαρμογή του μέλους στον τονικό ρυθμό των ποιητικών κειμένων και αυτό όχι απόλυτα. Τρίσημος ρυθμός, ως καθαρά χορευτικός που είναι, δεν υπάρχει στην μουσική της Εκκλησίας μας, Τα ελάχιστα δείγματα που συναντούμε σε μερικά μέλη, όπως τα Μεγαλυνάρια της Θεοτόκου, απλά αποτελούν δημώδη και λαϊκότροπα συνθέματα, κατάλοιπα των πρωίμων χριστιανικών χρόνων όταν ακόμα δεν είχε αποκρυσταλλωθεί πλήρως το μουσικό σύστημα της εκκλησιαστικής μας μουσικής.

γ) οι συχνές συνάξεις χαρακτήρων και μάλιστα περισσοτέρων των τεσσάρων (τρίγοργο) σε ένα χρόνο, απάδει για τη βυζαντινή μουσική. Τα τετράγοργα, πεντάγοργα κλπ. είναι μόνο για τη δημοτική μουσική που συχνά η φωνή των ερμηνευτών μιμείται τα όργανα που τη συνοδεύουν, όπως π.χ. το κλαρίνο ή το βιολί. Λάθος ορισμένων εκκλησιαστικών μελοποιών που τα χρησιμοποίησαν σε έντυπες εκδόσεις και τούτο, γιατί αυτά μαζί βέβαια και με αδόκιμα μελωδικά

σχήματα δημιουργούν τα λεγόμενα *κεκλασμένα μέλη* που τόσο δίκαια πολέμησαν οι Πατέρες της εκκλησίας μας, αφού η θέση τους είναι έξω από το χώρο της λατρείας[4].

δ) Η χρήση κλιμάκων έξω από τα καθιερωμένα της εκκλησιαστικής οκταηχίας, με την υπερβολική χρησιμοποίηση χροών και φθορισμάτων που θυμίζουν την εξωτερική μουσική. Κλίμακες όπως αυτές με τα ονόματα *Φαραχνάζ,σεχνάζ , ισφαχάν,μπουμπερκέ* και δε συμμαζεύεται μας οδηγούν όχι μόνο ως όροι ,αλλά και ακουστικά σε μουσική πιο πέρα και από τη λεγόμενη θύραθεν. Ατυχώς και παλιότερα εκδόθηκαν βιβλία με πλήθος τέτοιων κλιμάκων[5] και στα νεώτερα χρόνια θαυμάζονται συνθέσεις του αυτού είδους. Έστω ως παράδειγμα το «δύναμις» του μακαριστού Άρχοντα Πρωτοψάλτη Θρ. Στανίτσα σε άγια με κατάληξη στον Ζω. Εγώ προσωπικά δεν γνωρίζω να υπάρχει κανένα κλασσικό μέλος που να χάνει τον ήχο, όπως το παραπάνω «δύναμις», γιατί με βάση τα παραδεδωγμένα της βυζαντινής μουσικής περί αυτού πρόκειται ουσιαστικά, με την κατάληξη που κάνει στον Ζω.

ε) Η χρήση έλξεων που προκύπτουν από την οργανοχρησία δεν μπορεί να έχει εφαρμογή στη βυζαντινή μουσική, όπως π.χ. η βάρυνση του φθόγγου Κε στο τελικό καταληκτικό σχήμα του πλ..β´ που ακούγεται πολλές φορές, είναι ιδίωμα καθαρά της δημοτικής μουσικής και μάλιστα του κλαρίνου που επιπρόσθετα ακούγεται πολύ όμορφα εάν αγγίξει και τον Ζω, οπότε αποδίδεται και ο αυξημένος μείζων τόνος του β´ήχου[6].

(συνεχίζεται)

[1] Βλ.Γεωργ.Κ.Αγγελινάρα «Η ουσία της βυζαντινής μουσικής και ο παιδαγωγικός αυτής χαρακτήρ» στη Σαμιακή Επιθεώρηση Μάϊος 1972,σελ.16.

[2] Βλ. Γεωργίου Αμαριανάκη «Βυζαντινή μουσική-Δημοτικό τραγούδι: Οι δύο όψεις της ελληνικής μουσικής κληρονομιάς» στα «Πρακτικά της Μουσικολογικής Συνάξεως της Ακαδημίας Αθηνών», Αθήνα 2003,σελ.61

[3] Βλ.Κ.Ν.Σάθα «Ιστορικών δοκίμιον περί του θεάτρου και της μουσικής των Βυζαντινών»,εν Βενετία 1878,σελ.ροθ´κ.ε.Πρβ. Ewald Jammers «Musik in Byzanz, in popstichen Rom und in Frankenreich», Abhandlungen der Heidelberger Akademie der Wissenschaften,Jhg.1962,1te Abhandlung,Heidelberg

[4] Βλ. «Καλλικέλαδος Αηδών» Βασιλείου Νικολαΐδου Ζαγκλιβερινού, εν Θεσσαλονίκη 1882,

[5] Βλ. «Δοκίμιον εκκλησιαστικῶν μελῶν» Χριστοδούλου Γεωργιάδου, Αθήνησι 1856

[6] Βλ. Αθ.Καραμάνη « Νέα Μουσική Συλλογή» ,Αθήνα 1964,σελ198 (Λειτουργικά).